

מנחת חינוך פרשת אם כסף מצוה צ

לא ילין חלב חגי עד בוקר

(א) שלא להניח כו'. ד"ז ער"מ פ"א מהק"פ ה"ז והר"מ לא הביא רק זה הפסוק דלא ילין חלב חגי ובמ"ל האריך מאוד בענין פסוקים אלו והרהמ"ח נמשך אחר דעת הר"מ בסמ"ק שלו ע"ש במ"ל והלאו הזה הוא דוקא בעזרה אבל על המזבח א"ע על לאו זה ואינו נפסל בלינה כמש"ל והוא מבואר בש"ס כ"פ ובר"מ פ"ג מהפסה"מ שהבאתי לעיל וכן פי' התרגום לא ילין כו' בר מן מדבחי כו' ומבואר להדיא בפסחים דנ"ט ע"ש. וק"ל דשם בדנ"ט מבוא' ר"כ רמי [כתיב] לא ילין לבוקר הא כל הלילה ילין וכתוב והקטיר כו' עליה השלם כו' וכן אח"כ רמי לי' ר"ס לרב כתיב לא ילין לבוקר הא כל הלילה ילין הא כתיב עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול בי"ט ומתרץ כו' שבקי' לקרא דדחיק ומוקי אנפשי' ועיין פירש"י. ואיני מבין הקושיא דהלאו הוא דלא ילין למטה ברצפה ונפסל בעמוד השחר בנמצא על הרצפה א"כ פירוש הקרא דלא ילין חוץ למזבח ועובר בלאו ונפסל בנותר אבל כל הלילה מעלה האימורין על המזבח ובאמת אינו מקטירן כלל רק מעלן על המזבח ומקטירן אחר כמה ימים וא"ע בלאו ולא נפסלין א"כ מנלן מפסוק זה דמקטירן כל הלילה דתקשי לו היאך יכול להקטירן ולדחוק הקר' דמיירי בחל ער"פ בשבת ע"ש דלמא הלאו הוא על חוץ למזבח וכל הלילה ילין ויכול להעלותן על המזבח ובבוקר אם לנו חוץ למזבח נפסל ועבר בלאו ואסור להעלותן רק אם עלו לא ירדו עש"ס ור"מ והאמת כ"ה כפירש"י בחומש והתרגום א"כ מאי מקשה הש"ס. ורש"י שם באמת פי' ומעלן ומקטירן כ"ה ע"ש ברש"י. אבל קשה מנלן להקשות דלמא לא מיירי בהקטרה כלל ומקטיר באמת אימת שירצה אם הם בראש המזבח כמש"ל. אך באמת ל"ק דזה הוא פלוגתא בפ' המזבח מקדש בזבחים פ"ז דרבה סובר לינה אינה מועלת בראשו של מזבח ואם לנו בראש המזבח אפי' ירדו יעלו ולדידי' לא נפסל כלל בראשו של מזבח דאפו' אם ירדו יעלו דפסולים קי"ל דאם עלו לא ירדו ואם ירדו לא יעלו א"כ לדידי' לא עבר על לאו כלל ואינו נפסל בלינה ורבא ס"ל שם דלינה מועלת בראש המזבח ונפסלו בלינה אף בראש המזבח אך בעלו לא ירדו כמו כל הפסולים אך אם ירדו לא יעלו דבאמת נפסלו וגם עבר על לאו והר"מ פ"ג מהפסה"מ הי"א פסק כרבא דלינה מועלת בראש המזבח ואם ירדו לא יעלו א"כ לרבא אף בראש המזבח עוברין בלאו זה ונפסלו מחמת נותר ע"כ מקשה הש"ס שפיר אליבא דהלכתא דעובר בלא ילין אם אינו מקטירן א"כ כל הלילה ילין דהיינו להקטיר והא לא עולת חול בשבת ובי"ט וכו' או עשה דהשלמה ומשני שם דבאמת הלכה כן דאף בראש המזבח עובר בלאו ונפסלו בנותר והתרגום דפי' בר מן מדבחי אפ"ל דכוונתו חוץ מהמערכה או אף אם נאמר דכוונתו דוקא המזבח אפשר סובר התרגום כרבה דאין לינה מועלת ואין תימה דסובר התרגום שלא כהלכתא דכ"פ מצינו זה והוא הי' תלמיד ר"א ור"י דהמה סוברים כן ותנאים אחרים פליגי ורבא ס"ל כוותי' והלכתא כרבא ורש"י שם בשמות דפי' גם כן כהתרגום מדבריו נראה דהפירוש הוא חוץ מהמערכה עיין בלשונו אח"ז שכי' יכול על המערכה ע"ש ואף אם נאמר דס"ל כרבה ג"כ אין תימה דידוע דהרבה דברים פירש"י עה"ת שלא אליבא דהלכתא כמ"ש האחרונים בשם הרא"מ. אך קשה ע"ז מסוגיא דפסחים נ"ט דמבואר שם דר"י בנו של ריב"ק סובר דמח"כ בשאר ימות השנה טובל ואוכל בקדשים ומקשה הש"ס מאי אולמא דהאי עשה בראש המזבח כו'. ולפמ"ש היאך יכול מהאי עשה דהשלמה ומתרץ דמעלה ומלינה להלינה כיון דגם בראש המזבח עובר בלאו ונפסל. ודוחק לומר דהסוגיא אזלא אליבא דרבה דאין לינה מועלת כיון דאין הלכה כוותי' ורש"י ד"ה מעלה כו' כת' כדאמרינן בזבחים דלד"ה לא ירדו ודבריו צ"ע נהי דלא ירדו מ"מ הם פסולים ועובר כמ"ש והיאך מלינה והו"ל לרש"י לפרש דאזלא למ"ד אם ירדו יעלו. אך באמת ל"ק דהש"ס קאמר דלר"י למה מקריב ועובר בעשה דהשלמה מאי אולמא דהאי עשה כו' דהיינו דאין עשה דוחה עשה וע"ז מתרץ שפיר דמעלה ומלינה א"כ לא יעבור על עשה דהשלמה ואי דעובר על לאו זה דלא ילין אליבא דהלכתא ז"א דהדר עשה דקדשים דוחה לאו זה ככל עדל"ת רק בלא הלנה דעובר על עשה דהשלמה מקשה הש"ס דאין עשה דוחה עשה ומסקינן דא"ע העשה רק על לאו ועשה דאכילת קדשים דוחה לאו זה א"כ סוגיא זו אזלא אליבא דהלכתא לכ"ע אף דהוא עובר על לאו בשוא"ת מ"מ נדחה מפני העשה וגם ל"ש דל"ה בעידנא דבאמת אדרבא דמקיים העשה קודם דמעקר הלאו כי קדשים אוכל בערב והלאו א"ע רק בעמוד השחר.

וער"ה ד"ל ע"ב תוס' ד"ה ונתקלקלו כו' הקשו הא נתקלקלו במוסף ג"כ דא"י להקריבו אחר תמיד בפ"ע משום עשה דהשלמה ואי דמעלה ומלינה בראשו של מזבח כדאמרי' בפ' ת"נ הניחא למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מזבח אלא למ"ד לינה מועלת כו' היינו כרבא כו' ולפמ"ש ניחא דבאמת רש"י כאן כתב להדיא דאליבא דכ"ע ד"ז כיון דלא ירדו ואי דמועלת עדל"ת כמ"ש א"כ שפיר מעלה ומלינה. אך עכ"פ סוגיא זו אזלא כר"א זבחים צ"ו דעשה בכל גוונא דל"ת דאי לרבא שם אין עשה דמקדש דל"ת ע"ש א"כ ה"נ היאך נדחה הל"ת מפני העשה דשניהם במקדש ע"ש בזבחים ומוכרח דהסוגיא אזלא אליבא דר"א דאי לרבא מאי צריך להקשות מאי אולמא דהאי עשה כו' נימא הא אין עשה דוחה במקדש דנהי בעשה החמור כגון בע"פ מח"כ דוחה עשה הקל אפשר אף במקדש ג"כ כמו דא"צ בעידנא כמ"ש תוס' שם דעשה חמור דוחה עשה הקל א"צ בעידנא א"כ ה"נ דוחה עשה החמור עשה הקל במקדש ג"כ אבל כיון דפריך מאי אולמא כו' היינו דאין עשה דוחה עשה הו"ל להקשות ביותר הא א"ד במקדש אע"כ הסוגיא אזלא אליבא דר"א דדוחה עשה שבמקדש ועצל"ח שם ואכ"מ לפלפל. שו"ר במ"ל פ"א מה' תו"מ ה"ג פסקא המתחלת ומ"ש שפלפל שם באריכות ומביא ד' רש"י כאן שכתב לד"ה כו' ותמה עליו דודאי למ"ד לינה מועלת אינו מלינה כמ"ש תוס' ביומא דכ"ט ד"ה אלא ולפמ"ש ניחא דהוא אליבא דכ"ע מחמת דחיית העשה ויותר משמע בסוגיא דאזלא אליבא דכ"ע דאי אליבא דמ"ד אין לינה מועלת א"כ הקושי' דמקשה הש"ס מאי אולמא דהאי עשה וע"ז מתרץ ר"פ דמעלה ומלינה ואין כאן איסור כלל א"כ לדידי' קשה אמאי אינו סובר הת"ק ג"כ דבכל השנה מקריב אחר התמיד כיון דאין כאן איסור כלל וצ"ל דר"פ מתרץ דר"י בנו של ריב"ב סובר כן והת"ק סובר באמת דלינה מועלת זה קצת דוחק. ולפמ"ש ניחא דכולם סוברים כהלכה רק על הקושיא דמאי אולמא דעשה מעשה ע"ז מתרץ דמעלה ומלינה ולא עבר אעשה רק על לאו ולא נדחה מפני עשה וג"כ הוי בעידנא כמ"ש ות"ק סובר דלא נדחה הל"ת דאין עדל"ת במקדש דזה פלוגתא דאמוראי ואין ריב"ב סובר דלא כהלכתא אם סובר דנדחה ות"ק סובר דבכל ימות השנה כיון דאסור להקטיר מפני עשה דמאי אולמא רק להלין ולעבור על לאו ואין עדל"ת שבמקדש אבל במח"כ בע"פ יקטיר מיד והעשה דהשלמה נדחה דהוי עשה קל וקל מלאו דלא צריך בעידנא ועשה קל נדחה אף שלב"ע א"כ לענין זה ג"כ קל דנדחה אף במקדש ע"כ סובר ת"ק דדוקא בער"פ.

ודע דמשמעות הסוגיא כאן וכ"ד תוס' ביומא שם ובר"ה וש"מ עמ"ל שם דא"ע על עשה דהשלמה רק במקטיר ואם אינו מקטיר א"ע כדאמרינן כאן דמעלה ומלינה ואינו מקטיר וא"ע. ובט"א בר"ה סוגיא דנתקלקלו כו' דעתו דד"ז אינו מוסכם אלא אפשר דבזריקה גם כן עובר דיש פלוגתא בזה ע"ש. ולפמ"ש דעיקר תלוי בהקטרה א"כ לת"ק במח"כ בער"פ דד"ע דהשלמה ואינו מלין רק מקטיר וצריך להקטיר האימורין של הקרבנות בעי"ט דבליל י"ט אסור להקטיר מחמת לא עולת חול ביום טוב כמבואר לקמן א"כ בעידנא דמעקר עשה דהשלמה דהיינו בעי"ט לא מקוים עשה דאכ"פ דאינו אלא בלילה ובתוס' הקשו זה ותי' שני תי' ובתי' ב' דעשה חמור דוחה עשה קל אף אם אינו בעידנא ע"ש אבל במח"כ בשאר ימות השנה שיש לו קדשים ששחט כבר א"כ בודאי הו"ל בעידנא דאפי' קודם הקטרת אימורין תיכף אחר זריקה מותר לאכול קדשים ואוכל ומקיים מ"ע ואח"ז בשעת הקטרה עובר על עשה דהשלמה וגם אפי' אם אינו מקטיר אלא מלינה א"כ הלאו אינו אלא בעה"ש וקדשים אוכל תיכף ביום לאחר זריקת דמים וכבר כתבתי דדעת תוס' בכ"מ דעשה דהשלמה א"ע אלא בהקטרה. אך אם נאמר דעשה דהשלמה עובר בשעת שחיטה או זריקה א"כ באותו רגע שזורק אסור עוד למח"כ לאכול קדשים רק לאחר זריקה דאין הקרבן נגמר אלא בזריקה א"כ לא הוי בעידנא דבשעת זריקה עובר על עשה דהשלמה וקדשים אוכל אח"כ ולא הוי בעידנא בשאר ימות השנה ג"כ. ובזה אפ"ל ד' הרשב"א הובא במ"ל פ"א מה' נ"ב דסובר דלאו הבמ"ע דהוא בשוא"ת לא עדיף מלאו מפורש דנדחה מפני עשה ה"ה להבמ"ע. ולכאורה תימה מסוגיא דכאן דמקשה מאי אולמא דהאי עשה הא עשה דהשלמה הוא בשוא"ת והוא לאו הבמ"ע א"כ נדחה שפיר מפני העשה ומאי פריך מ"א. ובתשובת ש"א פלפל בזה ולפמ"ש ניחא דתחלה ה' סובר המקשן דעשה דהשלמה עוברין בשעת שחיטה או זריקה א"כ לא ה"ל בעידנא ע"כ מקשה שפיר דבשלמא ער"פ עשה חמור דוחה עשה הקל אף דל"ה בעידנא כמ"ש תוס' אבל בשאר ימות השנה מאי אולמא' כמ"ש נהי דהעשה נדחית והוי כמו לאו ולא עדיף מ"מ

לא גרע מיני' וכמו דאין לאו נדחה אם אינו בעידנא ה"ה לאו הבמ"ע ג"כ אינו נדחה וחדשו האמוראים דמעלה ומלינה ואינו מקטיר וכ"ה דאינו מקטיר א"ע בעשה זו ור"י בנו של ריב"ב סובר כן א"כ מן הדין כיון דתלי בהקטרה א"כ רשאי שוב להקטיר דנדחה עשה דהשלמה דהוי בעידנא כיון דתלי בהקטרה כמש"ל. אך באמת כיון דאפשר לקיים בלי דחייה א"ד דקי"ל כ"ה דאפשר לקיים כו' ועכצ"ל דמלינה א"ע כלל דאין לינה מועלת בראש המזבח וא"ע כלל והסוגיא אזלא כוותי' לא כרש"י וכמש"ל. אך י"ל בדרך זה דקושית הש"ס מ"א היינו אף דהוי כמו לאו ונדחה מכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה במקדש רק עשה החמור דוחה עשה הקל אף במקדש כמש"ל בשם הצ"ח א"כ זה גופא קושית הש"ס ומתרץ דא"ע כלל דאין לינה מועלת ואין צריך לדחות כלל. אך זה קצת דוחק מש"ל דהמקשן והתרצן יהיו מחולקים בסברא אימתי עוברים בעשה או בזריקה או בהקטרה והעיקר חסר מהספר והבאתי כאן דברי' אלו אף דעיקר מקומו במקום אחר. אך בעמדי בזה אמר לי חכם א' ע"ד הרשב"א ולא ירד לעומק הדברים דאי נימא דעובר בעשה דהשלמה בשעת הקטרה הוי בעידנא דמקיים העשה קודם כתבתי זה להתלמד לתלמידים. ומכל מקום קצ"ע מ"ש ליישב ד' רש"י דר"י בנו של ריב"ב סובר דלינה מועלת אך דנדחה מפני העשה הא אין עדל"ת במקדש וכפי הנראה בזבחים ל"פ ר"א על רבא בזה ע"ש וכ"כ בט"א בר"ה בסוגיא דב"ת ע"ש. אך אפ"ל דר"י סובר דבאמת ד"ז דאין עדל"ת במקדש נלמד שם מפסח דכתיב ועצם לא תשברו ואין העשה דא"פ דל"ת של שבירת עצם מוכח דאין עשה דוחה א"כ אפשר דוקא בכה"ג דנדחה הל"ת בקו"ע אינה נדחית אבל כאן דדחיית הל"ת היא בשוא"ת סובר ר"י דאף במקדש נדחית ות"ק סובר באמת דבכ"ע אינה נדחית ע"כ דוקא בער"פ מחמת עשה החמור לא בשאר ימות השנה כ"נ.

ובעיקר ד"ז אי לינה מועלת בראשו של מזבח דהיא פלוגתא בזבחים רבה סובר דאין לינה מועלת ורבא סובר דלינה מועלת והר"מ פ"ג מהפסה"מ פוסק כרבא ע"ש בכ"מ ולכאורה בד"ז דפליגי רבה ורבא הלכתא כמי הוא מחלוקת בין הראשונים. אח"ז ראיתי בתורת חסד כלל י"ג הרגיש בזה ומביא הרבה דברים דדעת הר"מ דהלכה כרבה נגד רבא ע"ש. אך באמת כיון דהת"ק כאן סובר בע"פ נדחה עשה דהשלמה ואי אין לינה מועלת ה"ל להלינה דכ"מ שאפשר לקיים שניהם כו' ע"כ סובר דלינה מועלת א"כ ע"כ צריך לדחי' עדיף שנדחה עשה דהשלמה דעשה הקל וקל לדחות מלאו כמ"ש תוס' וגם חביבה מצוה בשעתה דדוחה שבת מהקטרת אימורין והלכה כת"ק וגם ר"י לפמ"ש ג"כ סובר כן כמ"ש וגם ר"כ דרמי לא ילין הא כל הלילה וכו' הא עליה השלם כו' ג"כ סובר כן כמ"ש דאל"ה אין קושיא דלא מיירי מהקטרה כמ"ש וגם ר"ס רמי לרב לא ילין הא כל הלילה ילין הא לא עולת חול כו' ג"כ סובר כן דאל"ה אין קושי' כמ"ש וכאן נראה דרב סובר כן וסברא דהלכה כרבא. עי' ברי"ף בסוכה דהטעם דכל מילי כרב עביד וכאן רב לא סבר כוותי'. אך עיין בגליון הש"ס דגרסינן רמי ר"ס לרבא א"כ אין (רבא) [רב] והוא רמי לשיטתי' דרבא. אך מבואר שם שאמר לי' כבר רמי נהלי' ראב"ח לר"א וכו' ותי' א"כ כל אלו סוברים כן דלינה מועלת ע"כ פוסק הר"מ כן ועי' בס' ת"ח שהבאתי. ולא זו דלא ילין נראה דעל כזית אימורין עובר בלאו זה ובפחות מכזית יש דין ח"ש אף דאינו במידי דאכילה כמש"ל כ"פ דכל השיעורים בכזית חוץ היכי שנתפרש שיעור אחר:

ואם מלין חוץ מה שעובר על לאו זה עוד עובר בעשה עיין חגיגה דף יו"ד דעובר בעשה דכל הלילה עד הבוקר ויש לפלפל לעיל לענין אם עול"ת נדחה מפני עשה לפמ"ש"ל ואכ"מ. וגדולה מצוה בשעתה שדוחה אפילו [שבת] כגון איברי תמיד של שבת אף שיכול להקטירם בלילה מ"מ מצוה להקריבם ביום וכן ע"פ שחל בשבת חלבי הפסח קרבים בשבת עיין כ"ז בר"מ ה' תו"מ אבל חלבי חול אין קרבים ביום טוב ומכ"ש בשבת. וער"פ שחל בחול אסור להקריב האימורים בלילה דאין חלבי חול דוחין יום טוב ובחל ע"פ בשבת נקטרים בלילה דחלבי שבת קרבין ביום טוב כמבואר כאן ובר"מ ועיין ביומא דמ"ו סוגי' דאברים שנתותרו כו' בתוס' שם דדעתם הא דאין אימורי חול נקטרים בשבת וביו"ט דוקא בלא משלה בהם האור אבל אם משלה בהם האור דוחה שויו"ט ופשוט ג"כ דמשלה בהם האור א"ע אח"כ בלא ילין דהדין אפי' בפסולים אם משלה בהם האור אפילו אם ירדו יעלו א"כ אינם פסולים כלל כמש"ל ער"מ פ"ג מהפסה"מ ה"ט. עוד כת' התוספות שם דבשויו"ט סמוך לבוקר דמסדר מערכה דיומא דנדחה שויו"ט בלא"ה רשאי להקטיר

גם כן אימורי חול ע"ש אם דוקא במשלה בהם האור או אפילו בלא משלה בהם האור כיון דבלא"ה ניתן שבת לדחות ועמ"ל פ"א מהתו"מ ה"ז האריך בדהתו"ס. ובאחרונים הקשו עדהתו"ס אלו מכאן דמאי מקשה דלא ילין עד הבוקר הא כל הלילה ילין הא לא עולת חול ביום טוב וצריך לדחוק דמיירי בע"פ שחל בשבת הא אין כאן קושי כלל דבאמת מותר בלילה קודם הבוקר ע"כ כתבה התורה דלא ילין עד הבוקר וקודם הבוקר רשאי להקטירן ואף בשויו"ט. והנה לפלפל בענינים אלו צריך אריכות ועמ"ל דדעת הר"ם דבכ"ע אין אימורי חול נקטרין בשויו"ט דלא כהתוס'. ומ"ש הרהמ"ח דנוהג לאו זה בזכרים כהנים כו' היינו באותן הכשרים לעבודה ולא הפסולים ער"מ בה' במ"ק איזהו פסולים ואיזהו כשרים וז"פ:

(ב) ומ"ש הרהמ"ח דאין לוקין על לאו זה כו' כן כ' הר"מ כאן בהק"פ ועמ"ל פח"י מה' פסה"מ דהר"מ גבי נותר מאכילת אדם כ' הטעם דאין לוקין דנל"ע וכאן גבי אכילת מזבח לא כת' הטעם דנל"ע דאין נל"ע דאכילת מזבח לא ילפינן מאכילת אדם ע"כ אין הטעם כאן רק מחמת שאב"מ ע"ש ועיין לעיל מצוה ח' פלפלתי להשיטות שסוברים בלשאב"מ אם הי' ע"י מעשה אף שהי' בהיתר מ"מ ה"ל לשיב"מ עמ"ל פ"ג מהב"מ הכ"א ובספר משנ"ח האריך בענין זה אם כן משכחת לה בלאו הזה מעשה כגון שהי' ע"ג המערכה ולא משלה האש עדיין ולקח מעל המערכה והלינה דהי' מתחלה מעשה וגם ל"ש סברת הרהמ"ח כיון דיכול לעבור בלי מעשה כמ"ש כ"פ בשם ס' שעה"מ. ולענין תשובה בלאו זה ככל הלאוין שבתור' וכ"כ כ"פ ועובר בלאו ועשה כמ"ש ומבואר בחגיגה ע"ש: